

Romano Guardini

SCRISORI DE LA LACUL COMO

Tehnica și omul

În românește de Ioan Milea

LIMES
2020

CUPRINS

Notă biobibliografică.....	5
Notă.....	9
<i>Scrisoarea întâi: Chestiunea</i>	11
<i>Scrisoarea a doua: Artificialitatea existenței</i>	18
<i>Scrisoarea a treia: Abstracția</i>	29
<i>Scrisoarea a patra: Conștiința</i>	37
<i>Scrisoarea a cincea: Privirea de ansamblu</i>	46
<i>Scrisoarea a șasea: Stăpânirea</i>	58
<i>Scrisoarea a șaptea: Masa</i>	66
<i>Scrisoarea a opta: Disoluția organicului</i>	83
<i>Scrisoarea a noua: Sarcina</i>	97

deosebire neîncheiată și nu e pe măsura obiectului ei. Chiar azi aş putea spune anumite lucruri altfel. Desigur, altfel, nu în sensul că m-aş abate de la linia interioară. Și, în primul rând, nu în sensul de a da înapoi. În asta stă, de fapt, justificarea de a propune din nou spre lectură niște „scrisori” care vorbesc totuși, deja, dinlăuntrul unor ceasuri ce s-au dus.

Varenna, la Lacul Como,
septembrie 1926

Scrisoarea întâi

CHESTIUNEA

Dragă prietene,

Îți amintești de după-amiaza aceea de sus, de la marginea pădurii, unde își aveau cuibul cei doi ulii? Din când în când lunecau pe întinderea albastră. Ochiul se odihnea în cercurile lor; viața noastră lăuntrică se concentra în ochi și, purtată în sus de forța acelei energii limpezi, legănătoare, întreaga noastră ființă simțea plenitudinea spațiului...

Jos, în depărtare, se înălțau lanțurile munților, cu contururile lor pure, iar în spatele lor așteptau meleagurile pe care nu le mai văzusem de douăzeci de ani și știam, acum, când mă îndreptam din nou spre ele ca om în toată firea, cât de mult însemna asta pentru mine.

Vorbeam despre atâtea; propria viață și ceea ce s-a întâmplat în general, în ansamblu, se întrețeseau. Tot atunci am încercat să înțeleg o chestiune pe care o percepeam

pretutindeni. Simțisem de mult că ea se impune tot mai puternic și știam că de faptul de a găsi un răspuns, unul al părții vii, nu doar al gândirii, din propria ființă, depind multe în viața noastră.

Apoi am ajuns în Italia și acolo chestiunea a devenit apăsătoare. Toată frumusețea de aici m-a umplut de tristețe. Acum sunt pentru a doua oară aici și e timpul să încerc să înțeleg toate astea. Chestiunea e foarte vastă. Ea ne cere să știm ce se petrece. Răspunsul ne pune în fața unei alegeri și nu știu ce va fi mai puternic în toate astea: fenomenul, cu constrângerea lui inevitabilă, sau înțelegerea și creația biruitoare.

Am meditat mult împreună la toate, în toți acești ani îndelungați. Tu știi ce stă în spatele unor asemenea cuvinte; asta mă va ajuta. Dar nimic nu poate fi definitiv. E ca și cum m-aș afla în mijlocul unui val; peste tot se frânge, se retrage, coboară și se umflă. Vreau să văd dacă pot găsi direcțiile și căile. Vreau să știu ce se petrece cu toate aceste mii de înfățișări și de evenimente ale vremii noastre. Mă simt părtaş la ele, și atât de adânc încât m-am speriat foarte tare când mi-a devenit clar pentru prima oară acest lucru. Trebuie să știu ce e cu asta. Cunoști legenda lui Oedip, cum a fost întrebat

de Sfinx și cum viața lui a depins de găsirea răspunsului. Mă simt ca și cum am fi întrebați la fel; iar eu cu totul personal. Nu știu încotro va duce întrebarea. Încep, pas cu pas...

Abia ajuns pe pământ italian, am simțit vorbindu-mi multe lucruri grăitoare; între care și ceva foarte întristător. M-a întâmpinat ceea ce e Europa; ceea ce e apartenența la un popor, cea de sânge, dar și cea care ține de fidelitate și de spirit, ceea ce e umanitatea și lumea – adesea era pentru mine ca și cum aceste lucruri ar fi fost adevăratul pământ pe care călcam; un adevărat aer, un adevărat spațiu, tot atât de necesare vieții cum sunt, pentru corp, spațiul din afară și aerul pe care-l respirăm. Toate astea erau însă ceva măreț și puternic. Nu era acel ceva trist. Iată ce era: mă simțeam ca și cum în jurul meu începuse o mare moarte...

Cum să ți-o spun oare? Uite, ceea ce acolo, în nord, deja aproape că s-a înfăptuit, am văzut apărând și aici. Am văzut mașina pătrunzând într-o țară care până acum a avut cultură. Am văzut moartea cuprinzând o viață de o nesfârșită frumusețe și am simțit că asta nu e numai o pierdere exterioară, pe care o poți îndura rămânând totuși ceea ce ești; ci există o viață, și una foarte de preț, care nu poate

dăinui decât în această lume și care la noi s-a stins de mult, dar care aici abia începe să apună. Când am trecut prin văile din Brianza, de la Milano până la Lacul Como, îmbelșugate, îngrijite cu neobosit sârg, înconjurată de munți strașnici, cu forme viguroase și largi, nu mi-a venit să-mi cred ochilor. Peste tot un pământ locuit. Văi și coaste acoperite de comune și orașele. Întreaga natură, modelată cu grijă de om. M-a întâmpinat, plin de armonie, tot ce înseamnă cultură în sensul cel mai ales. Liniile acoperișurilor se îmbinau, în felurita lor înfățișare, într-o clară unitate; șirul lor străbătea tot orașelul, așa cum stătea el pe un munte sau cum se întindea, articulat în fel și chip, pe unduirile unei văi, și culmina, în cele din urmă, în puternicul accent al clopotniței. Totul prins, cuprins de masivele zdrene ale munților. Cultură foarte aleasă și totodată atât de firească, atât de – n-am alt cuvânt – naturală! Modelată cu grijă, pătrunsă de spirit și totuși desăvârșit de simplă. Așa cum, mai apoi, am regăsit-o în comportamentul bărbatului celui mai simplu, în cuvântul și în purtarea lui, fără ca el să-și dea neapărat seama de ea. Pătrunsese în sângele și în fibrele făpturii lui, moștenire a unei plămădiri de mii de ani. Cultură devenită naturală..., nu știu de unde să

iau cuvintele pentru a exprima această minune plină de lumină care, atunci când trăim în ea, devine pentru noi la fel de firească precum aerul și soarele! E o atmosferă care cuprinde totul; un ritm ce frământă peste toate; un mod de a fi în care umanitatea înflorește. *Urbanitas* – cuvântul înseamnă, într-adevăr, existență citadină, atmosferă de oraș, dar în care *humanitas*, acea existență umană aleasă, modelată cu grijă, poate înflori. Iar aici natura e în așa fel făcută încât trece fără înconjur în această cultură. Nu e nimic străin de cultură, potrivit, care ar trebui să piară atunci când această umanitate și această existență citadină și această artă ar ajunge la el. Nici nu pot spune cât de omenească e această natură și cât de mult simți în ea posibilitatea de a fi om, într-un sens extrem de clar și totuși inepuizabil de profund.

Dar în melodiosul șir de linii al unui orașel de provincie am văzut, dintr-odată, grosolana cutie a unei fabrici! Am văzut cum în forma unei așezări, în care toate urcușurile și coborâșurile, toate masele și articulațiile se îmbinau într-o singură, clară melodie, alături de înalta *campanile*¹ apărea dintr-odată un

¹ Clopotniță. În limba italiană în text. (N.tr.)

horn și spulbera totul. Era îngrozitor! Ar trebui să te chinui un pic ca să înțelegi! Acolo, în nord, suntem obișnuiți cu așa ceva. Nu cunoaștem altceva, întrucât mediul nostru a fost distrus. Am învățat chiar să vedem inevitabilul ca pe ceva de preț. Începem să avem ochi pentru măreția acestei lumi noi și găsim deja forța de a o privi și de a pune mâna să o plămădim. Aici însă era altfel! Aici forma apropiată de om era încă vie. Aici exista natura locuită încă omeneste. Iar acum vedeam pătrunzând în ea distrugerea. Și am simțit un lucru de care acolo, sus, prin lunga obișnuință, nu-mi mai dădeam seama: că lumea umanității naturale, a naturii locuite omeneste apune! Nici nu-ți pot spune cât de trist e. E ca și cum ai descoperi ceva despre care știi că e înzestrat cu o viață prețioasă și ai vedea dintr-odată cum se duce de râpă. Abia aici l-am înțeles pe Hölderlin!

Simt clar că vine o lume în care „omul” – în acest sens aparte – nu mai poate trăi. O lume oarecum inumană. Și mă tem că meridionalul nu îi va putea face față. Seriozitatea cruntă, forța brutală, maturitatea lăuntrică în fața monstruosului, tot ce se cere pentru asta – mă tem că ei nu le are. Lumea mașinii vine din

nord; nordul o poate stăpâni. În sud, ea va aduce doar barbarie.

O epocă ce apune întristează totdeauna; dar melancolia cuprinde deosebit de adânc mai ales o viață menită pierii și care simțim că e a noastră. Acum se pierde chiar posibilități de a trăi...

O negrăită frumusețe e aici, dar nu mă bucur de ea. Nu înțeleg cum s-ar putea bucura aici un om care are ochi de văzut.

Scrisoarea a doua

ARTIFICIALITATEA EXISTENȚEI

Dragă prietene,

Prima impresie rămâne valabilă. Ea devine tot mai adâncă. Oamenii se bucură de progres. În mod firesc; el le aduce de lucru și pâine. Mulți, care altfel ar fi nevoiți să emigreze, rămân în țară. Destule lipsuri, destule neajunsuri în rânduile vieții dispar. Mașină după mașină gonește pe lângă lac; apare fabrică după fabrică; totul se electrifică; se înființează și se lucrează de toate. Când i-am spus cuiva ce înseamnă asta pentru cineva care vine din nord, a înțeles, desigur. Dar a luat distrugerea drept o necesitate. „Asta e!” Ba chiar, până la urmă, s-a supărat: „Țara noastră trebuie să rămână săracă, iar poporul nostru să emigreze, ca să vă puteți satisface aici nevoile romantice!?” A trebuit să-i dau dreptate.

Și totuși, ceea ce se întâmplă e groaznic. Oare te plictisesc? Știi, când ceva îți stă pe inimă ca o chestiune cu totul personală și o

vezi dintr-odată apărându-ți în față ca o întruchipare obiectivă, istorică, nu o mai scoți la capăt atât de ușor! Aici, problema culturii mi-a devenit tot mai clară. Uite, există o natură, cu totul neatinsă, ba chiar cu totul „natură”, în sensul adevărat al cuvântului. Cu ea nu avem, dintru început, nici o legătură. În frumoasa lui cântărețică despre catolicismul roman – am citit-o venind încoace –, Carl Schmitt a văzut bine: dorul de o natură cu totul neatinsă e deja el însuși un rod al culturii, izvorât dintr-o existență excesiv de artificială. Natura începe să ne privească abia când începe să fie locuită; când începe în ea cultura. Care apoi înaintează; natura e replămădită bucată cu bucată; Omul își creează în ea propria-i lume, una plăsmuită după idei, dominată nu doar de instinct, ci și de scopurile pe care și le-a propus, slujind unor realități spirituale; ca pe o lume înconjurătoare, legată de el și modelată de el.

Care e însă poziția acestei lumi a omului față de lumea naturii? Ea se îndepărtează în mod necesar de aceasta. Ea înalță lucrurile și relațiile naturale într-o altă sferă, sfera a ceea ce e gândit, voit, stabilit, făurit, aflat mereu oarecum departe de natură: sfera culturalului. Omul trăiește în această lume a culturii. În